

ΑΝΩΤΑΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗ
ΤΗΝ 11ΗΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1968
ΕΝ ΤΗ ΣΧΟΛΗ

ΥΠΟ
ΑΙΚ. ΣΤΡΙΦΤΟΥ - ΚΡΙΑΡΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1969

ΤΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ *

Τὰ ἀτυχήματα ἀποτελοῦν στίς ἡμέρες μας μιὰ σκληρὴ πραγματικότητα. Τίς τελευταῖες αὐτὲς δεκαετίες αὐξάνονται μὲ ἓνα τόσο γοργό ρυθμό, ὥστε κατὰ τίς στατιστικὲς νὰ προκαλοῦν περισσότερους θανάτους ἀπὸ τίς ἀσθένειες καὶ τοὺς πολέμους.

Ἡ ἀλματώδης πρόοδος τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἐξάπλωση τῆς μηχανῆς, ἐνῶ ἔχουν σταθῆ τόσο εὐεργετικά στὸν ἄνθρωπο γιατί ὑψώνουν τὸ βιοτικὸ του ἐπίπεδο καὶ γιατί κάνουν τὴν ἐργασία λιγώτερο κοπιαστικὴ καὶ τὴ ζωὴ πιὸ εὐχάριστη, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἔχουν αὐξήσει τοὺς κινδύνους στοὺς ὁποίους καθημερινῶς ὑπόκειται ὁ ἄνθρωπος στὸ δρόμο, στὴν ἐργασία, ἀκόμη καὶ στὸ σπίτι του. Στατιστικὲς ἀναφέρουν ὅτι κατὰ τὸ Β' παγκόσμιον πόλεμον οἱ ἀπώλειες στίς Η.Π.Α. ἀπὸ ἀτυχήματα ἦταν ἀνώτερες ἀπὸ τίς πολεμικὲς ἀπώλειες σὲ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις. Γενικὰ στὴν Ἀμερικὴ πάνω ἀπὸ τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν θανάτων ποὺ συμβαίνουν πρὶν ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 35 ἐτῶν λέγεται ὅτι ὀφείλονται σὲ ἀτυχήματα. Προκειμένου γιὰ τίς ἡλικίες μεταξὺ 35 καὶ 44 ἐτῶν τὰ ἀτυχήματα ἔχουν τὴν τρίτη θέση. Ἔρχονται δηλαδὴ ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τίς ἀσθένειες τῶν ἀγγείων καὶ τῶν κακοήθων ὄγκων. Χαρακτηριστικὲς εἶναι καὶ σχετικὲς ἀγγλικὲς στατιστικὲς. Οἱ τραυματισμοὶ ἀπὸ ἐργατικά καὶ ἄλλα ἀτυχήματα φαίνεται ὅτι ξεπέρασαν κατὰ πολὺ τίς ἀνθρώπινες ἀπώλειες στὸ βρετανικὸ στρατὸ κατὰ τὰ ἔτη 1939 - 1944.

Στὸν τόπο μας τὰ ἀτυχήματα κατὰ κοινὴ ὁμολογία εἶναι πάρα πολλὰ - δυσαναλόγως πολλὰ σχετικῶς μὲ ἄλλες χῶρες — καὶ συχνὰ τραγικὰ καὶ μοιραῖα, ἄλλοτε μεμονωμένα καὶ ἄλλοτε πολυάνθρωπα.

Κατὰ μιὰ πρόσφατη στατιστικὴ ἡ ζημία στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὰ ἀτυχήματα ποὺ συνέβησαν στὸ 1967 ἀνέρχεται στὸ ποσὸν τῶν δύο δισεκατομμυρίων. Μόνο τὰ τροχαῖα ἀτυχήματα στοίχισαν πέρυσι 600 ἑκατ. δραχμὲς. Οἱ ζημιές ἐξ ἄλλου ἀπὸ πυρκαϊές — ἄλλη μάλιστα αὐτὴ στὸν τόπο μας, συχνὰ μὲ ἀνθρώπινα θύματα — ἀνέρχονται σὲ 400 ἑκ. Ἐβδομήντα ἑκατ. δραχμὲς στοίχισε στὸ ΙΚΑ ἡ ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη καὶ οἱ ἀποζημιώσεις

---

* Ἡ ὀμιλία ἔγινε στὴν Ἀνωτάτῃ Βιομηχανικῇ Σχολῇ Θεσσαλονίκης, στὰ πλαίσια τῆς ἐβδομάδας γιὰ τὴν πρόληψη ἀτυχημάτων, ποὺ διοργάνωσε ὁ «Ὄργανισμὸς Πρόληψως Ἀτυχημάτων».

ἀσφαλισμένων ἀτυχηματιῶν, ἐνῶ παράλληλα ἀχρηστεύθηκαν χιλιάδες ἐργατικά χέρια. Κοντὰ σ' αὐτούς τοὺς ἀριθμοὺς πρέπει ν' ἀναλογισθοῦμε πόσος ἀνθρώπινος πόνος καὶ πόση δυστυχία χτυπᾷ καθημερινὰ τὴν πόρτα σὲ μεγάλο ἀριθμὸ ἀπὸ ἑλληνικὲς οἰκογένειες, καταστρέφοντας σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἀνεπανόρθωτα τὴ ζωὴ καὶ τὴν εὐτυχία τῶσων ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ τὰ ἀτυχήματα στὶς ἡμέρες μας αὐξάνουν σὲ ἀριθμὸ καὶ σοβαρότητα σὲ σημεῖο ἀνησυχητικό, ἡ ἀντιμετώπισή τους ἀποτελεῖ ἓνα πολὺ σοβαρὸ καὶ ἰδιαίτερα ἐπίκαιρο κοινωνικὸ πρόβλημα, ποὺ ἐνδιαφέρει ὅλους : τὸ ἐπίσημο δηλαδὴ κράτος, τὴν ἐπιστήμη, τὶς ἐπιχειρήσεις, τὸν κάθε ἀνθρώπο σὰν κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ παράγοντα καὶ σὰν ἄτομο. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι οἱ παράγοντες πρέπει νὰ συμβάλουν, ὁ καθένας ἀπὸ τὴν δική του σκοπιὰ καὶ μὲ τὰ πιὸ πρόσφορα μέσα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ προβλήματος.

Ἡ προστασία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ ἀτυχήματα δὲν εἶναι θέμα ποὺ ἐνδιαφέρει τὴν ἀτομικὴ μόνον προφύλαξη, ἀλλὰ σχετίζεται καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ αἰσθήματος τῆς συλλογικῆς εὐθύνης, ποὺ συνεπάγεται τὸ σεβασμὸ τῆς ζωῆς, τῆς περιουσίας, τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος καὶ ψυχικῆς ὑγείας ἔχι μόνον τῆς ἀτομικῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων. Πόσες φορές ἄτομα δὲν γίνονται θύματα μοιραίων ἀτυχημάτων γιὰ τὰ ὅποια δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ ἄλλοι ὑπεύθυνοι.

Οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν πρόληψη τῶν ἀτυχημάτων ἔχουν δύο στόχους :

α) τὴν προστασία τοῦ ἀτόμου καὶ β) τὴν προστασία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐπειδὴ πολλὰ ἄτομα ἀπὸ ἀγνοία, ἀπὸ ἐπιπολαιότητα ἢ ἀπὸ ἔλλειψη πνευματικῆς σοβαρότητας δὲν ἔχουν συνείδηση τῶν κινδύνων ποὺ διατρέχουν καὶ τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ μποροῦν νὰ ἔχουν παραλήψεις ἢ ἐνέργειες ἄστοχες καὶ ἀπερίσκεπτες, ἀναγκαῖα εἶναι κατάλληλη διαφώτιση καὶ διαπαιδαγώγηση τοῦ κοινοῦ, καθὼς καὶ ἡ λήψη ἄλλων μέτρων, γιὰ τὰ ὅποια θὰ μιλήσωμε σὲ λίγο. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει ἀναληφθῆ ἀπὸ ἐθνικοὺς καὶ διεθνεῖς ὀργανισμοὺς σὲ ὅλο τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὥστε νὰ συντονίζωνται οἱ ἐνέργειες καὶ τὰ μέσα ποὺ οἱ διάφορες χῶρες λαμβάνουν γιὰ τὴν πρόληψη τῶν ἀτυχημάτων.

Ἀπὸ τὸ 1957 λειτουργεῖ καὶ στὴν Ἑλλάδα Ὁργανισμὸς Προλήψεως Ἀτυχημάτων. Ὁ ὀργανισμὸς αὐτὸς — ποὺ ἐκδίδει καὶ χρήσιμο σχετικὸ περιοδικὸ δημοσίευμα — σὲ συνεργασία μὲ δημόσιες καὶ ἄλλες ὑπηρεσίες καὶ ὀργανισμοὺς ἔχει ἀναλάβει ἐκστρατεία γιὰ τὴ σχετικὴ διαφώτιση τοῦ μεγάλου κοινοῦ.

Μέσα στὰ πλαίσια τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν ὀργανώνεται καὶ στὴ χώρα μας κάθε χρόνον ἐβδομάδα ἀφιερωμένη στὴν πρόληψη τῶν ἀτυχημάτων, ποὺ ἔχει θεσπισθῆ διεθνῶς.

Τὸ πρόβλημα τῶν ἀτυχημάτων ἔχει πολλὰς ὄψεις : τὴν οἰκονομικὴ, τὴ νομικὴ, τὴν κοινωνικὴ, τὴν τεχνικὴ, τὴν ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ. Γι' αὐτὸ ἡ ἔρευνά τους ἀποτελεῖ ὑποκείμενον περισσότερων ἐπιστημῶν καὶ θέμα ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις. Ἐδῶ θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν δύο ὄψεις τοῦ

προβλήματος : ή *ψυχολογική* και ή *παιδαγωγική*, με τή γενικώτερη σημασία του όρου. Θα δοϋμε δηλαδή τί είναι τὸ *άτύχημα* ὡς συμβάν, τί παράγοντες πρέπει νά υπάρξουν για νά συμβῆ ἕνα *άτύχημα* (ψυχολογική πλευρά) και ποιά μέσα μποροϋν νά είναι *άποτελεσματικά* για τήν προστασία τῶν *άτόμων* και τοϋ συνόλου *άπό τὰ άτύχηματα* (παιδαγωγική πλευρά).

Βέβαιο είναι ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά *άντιμετωπίση* *άποτελεσματικά* ἕνα κίνδυνο *άν* δέν *ξέρη* σέ τί συνίσταται, ποιές είναι οἱ *αίτίες* πού τόν δημιουργοϋν και ποιές *έπιπτώσεις* μπορεῖ νά *έχη*.

Γιά νά *έφαρμοστῆ* ἕνα πρόγραμμα για τήν πρόληψη τῶν *άτυχημάτων* χρειάζονται *ώρισμένες* προϋποθέσεις : α) Πρέπει νά *υποβληθοϋν* σέ μελέτη οἱ *συνθήκες* κάτω *άπό* τίς ὁποῖες συμβαίνουν τὰ *διάφορα άτύχηματα*. Ἔτσι θα *σχηματισθῆ* ή *εἰκόνα* τῶν *διαφόρου τύπου άτυχημάτων*, δηλαδή τοϋ *πῶς* παρουσιάζεται τὸ πρόβλημα. β) Πρέπει νά *διερευνηθοϋν* οἱ *παράγοντες* πού προκαλοϋν τὰ *διάφορα άτυχηματα*. Σήμερα δέν είναι *πιά* *παραδεκτό* τὸ *μοιρολατρικό* στοιχείο στὸ *άτύχημα*, ὅ,τι ὁ *λαός* *συνηθίζει* νά *λέη* «*τυχερό*». γ) Πρέπει νά *υποβληθοϋν* σέ *άντικειμενική* μελέτη τὰ *άποτελέσματα* τοϋ *άτυχήματος* *άπό* *άποψη* *φθοράς* *έμφυχου* και *άψυχου* *ύλικού*, καθῶς και *γενικώτερων* *οἰκονομικῶν* και *κοινωνικῶν* *έπιπτώσεων* δηλαδή *βλάβες* *σωματικές*, *ψυχικό* *έθος*, *άποστροφή* *πρός* τήν *έργασία*, *φθορά* *ύλικού*, *καταβολή* *άποζημιώσεων*, *πρόσληψη* *νέου* *προσωπικού* κτλ. κτλ.

Ἔνα τόσο μεγάλο και τόσο πολύπλοκο θέμα δέν είναι δυνατόν νά τὸ *έξαντλήσω* *έδῶ*. Ἄπλῶς θα *προσπαθῆσω* νά *έπισημάνω* *μερικές* *άπό* τίς *πιδ* *καίριες* *πλευρές* του, *έλπίζοντας* ὅτι *έτσι* θα *συνειδητοποιήσωμε* τή *σοβαρότητα* τοϋ *προβλήματος*, ὥστε ὁ *καθένας* *μας* στὸ *μέτρο* τῶν *δυνατοτήτων* του νά *συντελέση* στήν *έλάττωση* τῶν *κινδύνων* πού *παραμονεύουν* *ὑποῦλα* τήν *κάθε* *στιγμή*, *προξενώντας* *όλο* και *νέα* *θύματα*.

Ἄς δοϋμε *πρῶτα* *ποῖο* *γεγονός* *χαρακτηρίζεται* ὡς *άτύχημα*. Είναι *πολύ* *δύσκολο* νά *δοθῆ* *ικανοποιητικός* *όρισμός* πού νά *περιλαμβάνη* *όλες* *τίς* *περιστάσεις* και *όλες* *τίς* *συνθήκες* πού *δημιουργοϋν* *άτυχηματα*. Ὄταν *συγκρουστοϋν* *όχήματα* *συμβαίνει* *άτύχημα*. Ὄταν *πέση* *κανείς* *άπό* *μιὰ* *σκάλα* *έχει* *άτύχημα*. Ἄκόμη *όταν* *ένα* *άτομο* *πάθη* *μιὰ* *τροφική* *δηλητηρίαση* και *τότε* *μποροϋμε* νά *ποϋμε* ὅτι *πρόκειται* *για* *άτύχημα*. Ἄλλά και *ένα* *μικρό* *παιδί* *όταν* *καταπιῆ* *ένα* *άντικείμενο* *ἢ* *όταν* *παίζοντας* *βάλη* τὸ *δάχτυλό* του σέ *ένα* *χαλασμένο* *ἠλεκτροφόρο* *σύρμα* και *πάθη* *ἠλεκτροπληξία* *πάλι* *έχομε* *άτύχημα*. Θα *μποροῦσα* νά *ἀναφέρω* *ἀναρίθμητα* *περιστατικά* *άπό* *τοὺς* *πιδ* *διαφορετικούς* *τομεῖς* πού νά *μποροϋν* νά *χαρακτηριστοϋν* *σάν* *άτύχημα*. Τὸ *άτύχημα* *λοιπόν* *είναι* *ένα* *γεγονός* πού *λαμβάνει* *χώραν* *χωρίς* νά τὸ *περιμένη* *κανείς* και *έχει* ὡς *άποτέλεσμα* *προσωπική* *βλάβη* τοϋ *άτόμου* *ἢ* *φθορά* *έγκαταστάσεων* και *ύλικού* *ἢ* και *όλα* *μαζί*.

“Όσον αφορά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες λαμβάνουν χώραν τὰ ἀτυχήματα πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ’ ὄψη μας ὅτι ποτέ τὰ ἀτυχήματα δὲ συμβαίνουν κάτω ἀπὸ τις ἴδιες συνθήκες, ἀκόμη καὶ ὅταν ἀνήκουν στὴν ἴδια κατηγορία, π.χ. αὐτοκινητιστικά, οἰκοδομῶν, ὄρυχείων. Μολονότι ὁμως τὰ διάφορα ἀτυχήματα παρουσιάζουν μεταξύ τους τόσο μεγάλες διαφορὲς καὶ ἀπὸ ἀποψη συνθηκῶν πού συμβαίνουν καὶ ἀπὸ ἀποψη αἰτίων πού τὰ προκαλοῦν καὶ ὡς πρὸς τις ἐπιπτώσεις πού ἔχουν γιὰ τὸν ἀτυχηματία, γιὰ τὴν ἐπιχείρηση καὶ γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἡ ἐπιστήμη προσπαθεῖ νὰ τὰ κατατάξῃ κατὰ κατηγορίες γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὰ μελετήσῃ. Οἱ κατατάξεις αὐτὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸ ἔχουν καὶ πρακτικὸς σκοποὺς : τὴ νομικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος, πραγματογνωμοσύνες, ἀποζημιώσεις, καταλογισμὸ εὐθυνῶν, τὴν ἀγωγή καὶ ἀποκατάσταση τῶν ἀτυχηματιῶν, καθὼς καὶ τὴ λήψη μέτρων γιὰ τεχνικὲς βελτιώσεις : ἀσφάλεια ἐγκαταστάσεων, μηχανημάτων, καθορισμὸ κατάλληλου φωτισμοῦ, θερμοκρασίας καὶ ἄλλων θεμάτων σχετικῶν μὲ τὴν ἐργασία.

Δὲ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ εἰδικὰ μὲ τὰ διάφορα εἶδη τῶν κατατάξεων, γιατί αὐτὸ θὰ μᾶς ὠδηγοῦσε μακριά. Θὰ περιορισθῶ νὰ ἀναφέρω μερικὲς βασικὲς κατηγορίες μὲ βάση τις συνθήκες κάτω ἀπὸ τις ὁποῖες συμβαίνει ἓνα ἀτύχημα. Ἄν ἀντὶ γιὰ τις συνθήκες χρησιμοποιούσαμε ἓνα ἄλλο κριτήριον, ὅπως τις αἰτίες πού προκαλοῦν τὰ ἀτυχήματα ἢ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀτυχημάτων, θὰ μπορούσαμε νὰ διαγράψωμε ἄλλες κατηγορίες ἀτυχημάτων.

Ἄλλὰ ἄς δοῦμε, ἔστω σύντομα, τις συνθήκες κάτω ἀπὸ τις ὁποῖες συμβαίνουν ἀτυχήματα.

Πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ’ ὄψη μας ὅτι τὰ περισσότερα ἀτυχήματα συμβαίνουν κάτω ἀπὸ συνθήκες πού ἐκ πρώτης ὄψεως δὲ φαίνονται ἐπικίνδυνες.

Ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ ἀτυχήματα συμβαίνουν στὸ σπῆτι. Εἶναι τὰ λεγόμενα οἰκιακὰ ἀτυχήματα καὶ θύματα εἶναι κατὰ κύριον λόγον παιδιὰ. Στὸν τύπον διαβάζομε καθημερινὰ τέτοια τραγικὰ αἰφνίδια περιστατικά. Ὑπολογίζεται ὅτι τὰ 2)5 ἀπὸ τὰ παιδικὰ ἀτυχήματα ἡλικίας 1 - 4 ἐτῶν συμβαίνουν στὸ σπῆτι : ἐγκαύματα, δηλητηριάσεις, ἠλεκτροπληξίες, πτώσεις ἀπὸ σκάλες, ἐξῶστες, πνιγμοί, ἀτυχήματα πάνω στὸ παιγνίδι κτλ.

Μιὰ ἄλλη κατηγορία εἶναι τὰ ἀτυχήματα συγκοινωνιῶν. Αὐτὰ εἶναι ναυτικά, ἀεροπορικά, σιδηροδρομικά, αὐτοκινητιστικά καὶ γενικὰ τροχοφόρων, γιὰ νὰ περιορισθῶ στὰ σημαντικώτερα. Μεταξὺ ὅλων αὐτῶν ἰδιαιτέρα συχνὰ εἶναι τὰ αὐτοκινητιστικά. Στατιστικὲς δείχνουν μιὰ τρομακτικὴ αὐξηση τῶν ἀτυχημάτων αὐτῶν, πού τὰ περισσότερα εἶναι θανατηφόρα, ἰδιαιτέρα στὶς ἡλικίες μεταξὺ 18 καὶ 24 ἐτῶν.

Μιὰ τρίτη μεγάλη κατηγορία ἀτυχημάτων εἶναι τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας καὶ εἰδικὰ τὰ βιομηχανικά. Καὶ αὐτὰ εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας. Τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας δὲν ἔχουν ἀκόμη μελετηθῆ ὅσο τῆς κυκλοφορίας. Ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργαζομένων, ἰδιαιτέρα τῶν ἐργατῶν, πού

έχουν ύποστῆ άτυχήματα έργασίας είναι πολύ μεγάλος. Κάθε χρόνο ένας μεγάλος άριθμός έργαζομένων παθαίνει θανατηφόρα άτυχήματα ἢ άτυχήματα πού προκαλοῦν μικρότερη ἢ μεγαλύτερη άνικανότητα για έργασία για ένα ώρισμένο διάστημα ἢ για πάντα. Στην 'Αμερική ανεβάζου τον άριθμό τών άτυχηματιών έργατῶν σε δυό περίπου έκατομμύρια έτησίως. Μιά έρευνα στο Birmingham έδειξε οτι έπτά στους δέκα έργάτες τραυματίζονται καθημερινά. "Έτσι οί άπώλειες σε ήμέρες και ώρες έργασίας άνέρχονται σε άστρονομικά ύψη. Οί οικονομικές ζημιές είναι άκόμη σοβαρότερες, αν ληφθῆ ύπ' όψη οτι κοντά στα μεγαλύτερα άτυχήματα συμβαίνουν και πάρα πολλά μικροατυχήματα πού μπορεί νά μη βλάπτουν σοβαρά και άνεπανόρθωτα τῆ σωματική ύγεια και άκραιότητα, έλαττώνουν όμως τῆν άποδοτικότητα τοῦ έργαζομένου, συνεπάγοντας και φθορά ύλικού.

Τό άτύχημα λοιπόν είναι και για τό άτομο και για τῆν έπιχείρηση και για τῆν έθνική γενικώτερα οίκονομία ένα γεγονός πολύ δαπανηρό.

Κοντά στις οίκονομικές έπιπτώσεις πού είδαμε δέν πρέπει νά παραλείψωμε οτι τό άτύχημα φέρνει συνήθως σ' εκείνον πού τό υπέστη και σοβαρές ψυχικές άνωμαλίες. "Ένα άτύχημα και στην περίπτωση πού ἡ σωματική βλάβη δέν άχρηστεύει τόν άνθρωπο προξενεί στον άτυχηματία ψυχικό οίος με έπακόλουθο ποικίλες ψυχικές διαταραχές, όπως νευρικήτητα, πνεῦμα έριστικό, ύποχονδρία, εκδικητικές τάσεις άπέναντι στον έργοδότῆ κ.τ.δ. Δέν είναι σπάνιες οί περιπτώσεις πού ο έργαζόμενος μπορεί νά αισθανθῆ και άποστροφή πρὸς τό έπάγγελμα πού εξασκούσε. 'Αλλά και οί κοινωνικές έπιπτώσεις άπό τὰ άτυχήματα είναι συχνά σοβαρές, γιατί όχι σπάνια συνεπάγονται δυσάρεστες κοινωνικές έπαφές και έμπειρίες κ.τ.δ. "Όταν ο έργαζόμενος είναι αυτός υπεύθυνος για τό άτύχημα δέ δικαιούται νά λάβῃ άποζημίωση και άνάλογα με τῆ σοβαρότητα τών ζημιών πού προξένησε μπορεί νά υπέχῃ και ποινικές εϋθύνες και άκόμη νά χάσῃ τῆν έργασία του. 'Αλλά και όταν προβλέπονται άποζημιώσεις, αυτές δέν είναι τέτοιες ώστε ο άτυχηματίας νά έπαρκῆ στις άνάγκες τῆς ζωῆς, ιδίως όταν έχῃ οίκογενειακά βάρη. "Έτσι ἡ άνέχεια, ἡ έλλειψη έπαγγελματικής άπασχόλησης, ἡ κοινωνική άπομόνωση φέρνει τόν ψυχικό κάματο, πού συχνά δημιουργεί οίκογενειακή άτμόσφαιρα πνιγηρή, προστριβές και κάποτε κοινωνικά δράματα.

Μιά άλλῃ προϋπόθεση για νά αναζητηθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα για τῆν πρόληψη τών άτυχημάτων είναι ἡ έρευνα τών αίτιών πού τὰ προκαλοῦν. "Ένας οίκοδόμος πέφτει άπό μιὰ σκαλωσιά. 'Ερωτᾶται : γιατί έπεσε; Τῆ σκαλωσιά δέν τῆν χρησιμοποίησε πρώτη φορά. Γιατί δέν τοῦ συνέβῃ άτύχημα τίς προηγούμενες φορές, αλλά αυτή; Φταίει ἡ σκαλωσιά, αν δέν ἦταν σταθερή; Μήπως ο φωτισμός ἦταν λίγος ἢ άκατάλληλος; Μήπως φοροῦσε γλιστερά παπούτσια; "Η μήπως ἡ αίτία τοῦ πεσίματος δέν όφείλεται σε έξωτερικούς παρά-

γοντες, αλλά σέ προσωπικούς, στόν ἴδιο τόν ἐργάτη· ἀδιαθεσία, ἱλιγγος, ἐκνευρισμός ἐξ αἰτίας προστριβῶν οἰκογενειακῶν ἢ πάνω στήν ἐργασία κτλ. Ὁ καθορισμός τῶν αἰτίων πού προκαλέσαν ἓνα ἀτύχημα δέν εἶναι εὐκόλος. Ὅταν συμβαίνει ἓνα ἀτύχημα ἡ αἰτία δέν εἶναι μιᾶ, ἀλλά πολλές. Ὅλες αὐτές οἱ αἰτίες, οἱ παράγοντες, πρέπει νά συμπέσουν, ὅποτε μιᾶ ἀστοχη ἐνέργεια προκαλεῖ τὸ ἀτύχημα.

Μολονότι συμβαίνει πολλές φορές αἷτια τῶν ἀτυχημάτων νά εἶναι ἐξωτερικοί δυσμενεῖς παράγοντες, ὅπως φθαρμένα ἢ ἀκατάλληλα μηχανήματα, ἔλλειψη μονώσεων, κακὲς ἐγκαταστάσεις, ἀδύνατος φωτισμός, λάμπεις στὸ ὀπτικό πεδίο, θόρυβοι, σκόνες, πολὺ ὑψηλὴ ἢ πολὺ χαμηλὴ θερμοκρασία κτλ. κτλ., οἱ στατιστικὲς δείχνουν ὅτι τὰ περισσότερα ἀτυχήματα ὀφείλονται στόν ἄνθρωπο καὶ μόνο στόν ἄνθρωπο. Κατὰ στατιστικὲς τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας στὴ Γενεὺ τὰ 50 % τῶν ἀτυχημάτων ὀφείλονται στόν ἐργαζόμενο, κατ' ἄλλους τὰ 68 %, ἐνῶ ἄλλοι ἀνεβάζουν τὸ ποσοστὸ αὐτὸ σὲ 88 %. Ἔτσι ἔχει διαπιστωθῆ στενὴ σχέση ἀνάμεσα στὴ γενικὴ ὑγιεινὴ κατάσταση τοῦ ἀτόμου καὶ τὰ ἀτυχήματα. Ἄτομα φιλάσθενα εἶναι πιδ ἐπιρρεπῆ. Μεγάλο ἐπίσης ρόλο παίζει ἡ ταχύτητα καὶ ἡ ποιότητα τῶν κινητικῶν ἀντιδράσεων. Γι' αὐτὸ τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά, ἐπειδὴ προκαλοῦν στὸ ἄτομο ἀλόγιστη συχνὰ εὐφορία καὶ συγχρόνως ἐπηρεάζουν τὴν κινητικότητα δυσμενῶς, εἶναι σοβαρὸς παράγοντας ἀτυχημάτων. Περιττὸ νά τονίσω πόσο σημαντικὸς εἶναι ὁ ρόλος πού παίζει ἡ ὄραση (ὀξύτητα, ἀντίληψη χώρου, χρωμάτων, περιοσκοπικὴ ὄραση, συνδυασμός ὀπτικῶν μὲ κινητικὲς ἀντιδράσεις κτλ. κτλ.) γιὰ πολλὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα συγκοινωνιῶν. Μελετήθηκε ἐπίσης ἂν ὑπάρχει σχέση μεταξύ βαθμοῦ νοημοσύνης καὶ ἀτυχημάτων καὶ ἡ ἀπάντηση εἶναι θετικὴ. Ἐρευνες σὲ μαθητευομένους στὴν Ἀγγλία ἔδειξαν ὅτι ἐκεῖνοι πού εἶχαν ὑψηλότερο βαθμὸ νοημοσύνης δέν ἔπαθαν κανένα ἀτύχημα, ἐνῶ τὰ ἄτομα μὲ κατώτερο βαθμὸ εἶχαν τουλάχιστον ἓνα ἀτύχημα κατὰ τὸ διάστημα τῆς μαθητείας. Γενικῶς ἡ εὐφυΐα ἀσκεῖ προστατευτικὸ ρόλο, προφυλάσσοντας τὸ ἄτομο ἀπὸ ἀτυχήματα. Ὁ εὐφυῆς μαθαίνει καλύτερα ἓνα δεδομένο ἔργο, βρίσκει εὐκολώτερα λύση σὲ προβλήματα πού παρουσιάζονται αἰφνιδίως καὶ γενικὰ οἱ ἐνέργειές του ἔχουν μεγαλύτερη ἀσφάλεια. Ξέρεῖ τί κάνει καὶ πῶς πρέπει νά ἐνεργήσει ἀνάλογα μὲ τίς περιστάσεις.

Ὁμοφωνία ἐπίσης ὑπάρχει στοὺς εἰδικούς γιὰ τὴ σημασία πού ἔχει ἡ ἀσκηση καὶ ἡ πείρα. Ὅσο καλύτερα καταρτισμένο εἶναι τὸ ἄτομο στὸ ἔργο πού ἐκτελεῖ, ὅσο περισσότερη ἡ ἀσκηση καὶ ἡ πείρα πού ἔχει ἀποκτήσει, τόσο λιγώτερες εἶναι οἱ πιθανότητες νά ὑποστῇ ἀτύχημα. Τὰ πορίσματα τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν εἶναι σπουδαιότατα, γιὰτὶ δείχνουν ποιὲς ἀδυναμίες, ποιὲς ἐλλείψεις καὶ ποιὲς ἀνεπάρκειες τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ μποροῦν νά ὀδηγήσουν σὲ ἀτυχήματα.

Ἰδιαίτερη σημασία δίνεται σήμερα — καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς

δυναμικῆς ψυχολογίας — στὸ συναισθηματικὸ παράγοντα καὶ εἰδικώτερα στὴν ψυχικὴ διάθεση τοῦ ἀτόμου. Πιὸ εὐεπίφορα στὰ ἀτύχηματα εἶναι τὰ παρορμητικὰ ἄτομα. Ἐπίσης τὰ ἄτομα ποὺ εἶναι ριψοκίνδυνα, ἐκεῖνα ποὺ ἀγαποῦν τὰ ρεκόρ, καθὼς καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἓνα αἶσθημα μοιρολατρίας. Ἄλλὰ καὶ ὁ ὑπερβολικὸς, ὁ ἀλόγιστος φόβος πολλὲς φορὲς ὀδηγεῖ στὸ ἀτύχημα. Κατὰ τοὺς δυναμικοὺς ψυχολόγους τὸ ἀτύχημα εἶναι σὰν ἐκδίκηση, ὅπου διοχετεύονται ἐπιθετικὲς διαθέσεις τοῦ ἀτόμου. Ὁ Freud μιλεῖ γιὰ αἶσθημα αὐτοκαταστροφῆς, αὐτοτιμωρίας, ἐνῶ ἄλλοι χαρακτηρίζουν τὸ ἀτύχημα σὰν ψυχοσωματικὴ ἀσθένεια.

Καὶ ἡ ἡλικία φαίνεται ὅτι παίζει ρόλο στὰ ἀτύχηματα. Ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἀπὸ ἀτυχήματα συμβαίνουν σὲ ἀνθρώπους μεγάλης ἡλικίας. Ἐν τούτοις εἶναι δύσκολο νὰ ἀπομονωθῆ ὁ παράγοντας αὐτός, γιὰτι διαπιστώνεται ὅτι καὶ ἄλλοι παράγοντες παρεμβαίνουν, αὐτοὶ ἀνταγωνιστικοὶ τῶν ἀτυχημάτων, ὅπως ἡ πείρα, ἡ φρόνηση, ἡ ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση, ἡ ἰδιοσυγκρασία καὶ ὁ χαρακτήρας. Πάντως δύο ἡλικίες εἶναι οἱ πιὸ ἐπικίνδυνες : ἡ νεανικὴ καὶ ἡ γεροντικὴ. Στὰ νεαρὰ ἄτομα συμβαίνουν περισσότερα ἀτυχήματα, στὶς προχωρημένες ἡλικίες πιὸ σοβαρά.

Ὁ ρόλος ποὺ παίζει ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας στὴ δημιουργία τῶν ἀτυχημάτων εἶναι πολὺ ἐκδηλὸς στὰ αὐτοκινητιστικὰ ἀτυχήματα, ποὺ στὴ χώρα μας σημειώνουν ἓνα ρεκόρ ποὺ καθόλου δὲ μᾶς τιμᾷ.

Τὰ αὐτοκίνητα ποὺ ὀδηγοῦνται ἀπὸ ἄτομα ἐπιπόλαια, ποὺ δὲν ἔχουν συναίσθηση τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης, τοῦ κινδύνου, ἢ ἀπὸ ἄτομα μὲ σωματικὲς ἀνεπάρκειες καὶ ἀδυναμίες ἢ μὲ ἰδιοσυγκρασία νευρική, μὲ ψυχικὰ πλέγματα κτλ. εἶναι δημόσιος κίνδυνος. Συχνὸ εἶναι τὸ φαινόμενο νέων ποὺ τρέχουν μὲ φρενιτιώδη ταχύτητα, γιὰτι θέλουν νὰ κάμουν ἐντύπωση, γιὰτι ἔχουν ὑπερβολικὴ αὐτοπεποίθηση, γιὰτι τοὺς λείπει ἡ συναίσθηση τοῦ κινδύνου, γιὰτι εἶναι ἀνώριμοι καὶ ἐπιπόλαιοι. Ὁ ἐπιπόλαιος ὀδηγὸς δὲ βλέπει τὸν κίνδυνο, δὲ φοβᾶται, δὲ σέβεται τὸν ὀδικὸ κώδικα. Τὰ ὀδικὰ ἀτυχήματα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν περισσότερο καὶ πιὸ πολὺπλευρα μελετηθῆ. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ἡ τρομακτικὴ τους αὔξηση τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια. Ψυχολόγοι καὶ ψυχίατροι ἔχουν ὑποβάλει σὲ συστηματικὲς ἔρευνες, κλινικὲς καὶ ἄλλες, διάφορες περιπτώσεις ἀτυχηματιῶν γιὰ νὰ μελετήσουν τὴν ψυχολογία τοῦ ὀδηγοῦ, τίς ἀντιδράσεις του καὶ γιὰ νὰ ἀνακαλύψουν τὰ βαρύτερα αἷτια ποὺ ὀδηγοῦν στὸ ἀτύχημα.

Ὁ τρόπος ποὺ ὀδηγεῖ ὁ ἀνθρωπος δείχνει τὸ χαρακτήρα του. Εἶναι γνωστὸ τὸ ρητὸ «πές μου τὸ φίλο σου νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶσαι». Κατ' ἀναλογίαν μπορούμε νὰ ποῦμε : «δεῖξε μου πῶς ὀδηγεῖς νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶσαι». Στὴν ὀδήγηση μπορεῖ νὰ διακρίνη κανεὶς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀτόμου.

Ἐπάρχουν ἄτομα ποὺ εἶναι κακοὶ ὀδηγοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι, γιὰτι παρουσιάζουν βασικὰ ψυχικὰ ἐλαττώματα, μιὰν ἀδυναμία τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὸ ὅποιο

πρέπει να διέπεται ο οδηγός. Τρεις είναι οι βασικές αιτίες τῆς αδυναμίας αὐτῆς : ἡ ἐλαφρότητα, ἡ ὑπεροψία (κουφότητα), ἡ ὑπερευαισθησία.

Ὁ οδηγός πού στερεῖται ἀπὸ σοβαρότητα δὲ βλέπει τοὺς κινδύνους καὶ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἀποτιμήσῃ τὶς συνέπειες τῶν ἐνεργειῶν του. Δὲ φοβάται καὶ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του. Δὲ σέβεται τὸν κώδικα κυκλοφορίας. Εἶναι ἀπερίσκεπτος. Ὁ ὑπερφίαλος ἐξ ἄλλου περιφρονεῖ τοὺς προσεκτικούς, φοβᾶται μήπως τὸν ξεπεράσουν ἄλλοι, εἶναι ριψοκίνδυνος, γιατί θέλει νὰ εἶναι πρῶτος. Γι' αὐτὸ δὲν ἐλαττώνει ὅταν πρέπει τὴν ταχύτητα, προσπερνᾷ ἀκαίρως ἄλλους πού προηγούνται καὶ γίνεται συχνὰ αἰτιος σοβαρῶν ἀτυχημάτων. Ὁ ὑπερευαίσθητος τέλος χαρακτηρίζεται ἀπὸ δειλία καὶ ἀποδίδει ὑπερβολικὴ σημασία στὴν κρίση τῶν ἄλλων. Φοβᾶται μήπως κάνει ἀδεξιότητα καὶ δὲν προσέχει τόσο στὴν ὁδήγησιν ὅσο στὴν ἐντύπωση πού θὰ κάνῃ στοὺς ἄλλους. Ἔτσι γίνεται ἐπιθετικός, βρίζει, ἀγανακτεῖ, χάνει τὴν ψυχραιμία καὶ τὴν αὐτοκυριαρχία του καὶ εὐκολὰ γίνεται πρόξενος δυστυχημάτων.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνο καὶ πάντοτε οἱ ὁδηγοὶ ὑπαίτιοι γιὰ τὰ ἀτυχήματα πού συμβαίνουν. Καὶ στοὺς πεζοὺς βρίσκομε ἀνάλογους τύπους. Καὶ ἡ ψυχολογία τῶν πεζῶν εἶναι συχνὰ τέτοια, ὥστε πολλὰ ἀτυχήματα δὲν ὀφείλονται στὸ ὄχημα καὶ τὸν ὁδηγό του, ἀλλὰ στὸν πεζό. Ἔχουν μελετηθῆ καὶ οἱ ἀντιδράσεις τῶν πεζῶν στὰ κρίσιμα σημεῖα τῆς κυκλοφορίας. Ὑπάρχουν οἱ πεζοὶ πού ἀψηφοῦν τὸν κίνδυνο καὶ θέλουν νὰ δείξουν περιφρόνηση στὰ ὄχηματα, ἄλλοι πού ἀφαιροῦνται, ἄλλοι πού ἀπὸ ὑπερβολικὸ φόβο μποροῦν νὰ πέσουν κάτω ἀπὸ τοὺς τροχοὺς.

Καὶ τώρα ἴσως διερωτηθῆ κανεὶς : ὑπάρχει προδιάθεση στὰ ἀτυχήματα; Ὑπάρχουν δηλαδὴ ἄτομα πού ρέπουν στὰ ἀτυχήματα; καὶ τί ἄτομα εἶναι αὐτά; Τὸ θέμα ἔχει μεγάλη πρακτικὴ σημασία. Γιατί ἂν πράγματι ὑπάρχῃ ἔμφυτη προδιάθεση, ἔμφυτη ροπή πρὸς τὰ ἀτυχήματα, ἐπιβάλλεται νὰ βρεθοῦν τὰ μέσα πού θὰ μποροῦν νὰ τὴν ἀνακαλύπτουν, ὥστε ἄτομα πού ἔχουν τὴ ροπή αὐτὴ νὰ μὴν προσλαμβάνωνται σὲ ἐργασίες ἐπικίνδυνες.

Ἔχουν γίνῃ πολλὲς παρατηρήσεις καὶ στατιστικὲς ἐρευνες ἀπὸ ἀσφαλιστικὲς ἐταιρεῖες, πού ἐνδιαφέρονται ἄμεσα γιὰ τὸ πρόβλημα, καθὼς καὶ σὲ ἐπισημονικὰ κέντρα ἀπὸ εἰδικούς. Ἔχει λοιπὸν παρατηρηθῆ ὅτι σὲ ὀρισμένες οἰκογένειες συμβαίνουν ἀτυχήματα σὲ ποσοστὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ μέσο ὁρὸ ἀτυχημάτων καὶ ἀκόμη ὅτι τὰ ἀτυχήματα πού παθαίνουν τὰ ἄτομα τῆς ἴδιας οἰκογένειας συχνὰ παρουσιάζουν ὁμοιότητες καὶ ὡς πρὸς τὶς συνθήκες πού συμβαίνουν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα. Παράλληλα μελετήθηκε τὸ ἱστορικὸ πρὸςώπων πού ἔχουν συχνὰ ἀτυχήματα καὶ διαπιστώθηκε ὅτι τὰ ἄτομα αὐτὰ παρουσιάζουν διάφορες μικροανωμαλίες· χτυποῦν εὐκολὰ, κόβονται, καίγονται, ἔχουν μεγάλη καματηρότητα, ἀπουσιάζουν συχνὰ ἀπὸ τὴν ἐργασία τους, ἔχουν συχνὰ στομαχικὲς καὶ ἄλλες σχετικὲς διαταραχάς.

Γενικό πόρισμα από τις έρευνες αυτές είναι ότι στα άτομα που έχουν υποστή ατύχημα ή πιθανότητα να έχουν και άλλο είναι πολύ μεγαλύτερη (δυσόμηση φορέας) από άτομα που δεν έχουν υποστή ατύχημα.

Άλλα τα πορίσματα αυτά δεν είναι απόλυτα. Οί έρευνες συνεχίζονται και έχουν δείξει ότι υπάρχουν άτομα που ρέπουν προς το ατύχημα. Άλλα ή ροπή αυτή δεν πρέπει να νοηθῆ σαν προδιάθεση ειδική, ξμφυτη ή κληρονομική.

Με τον όρο «προδιάθεση στα ατύχηματα» πρέπει να εννοήσωμε ότι ώρισμένα άτομα έχουν ανεπάρκειες φυσιολογικές, πνευματικές, ψυχικές, όπως αυτές που ανέφερα, που συντελοῦν ώστε τα άτομα αυτά σε μιὰ δεδομένη στιγμή να κάμουν μιὰ παράλειψη ή μιὰν άστοχη ενέργεια που να είναι μοιραία.

Οί παράγοντες λοιπόν που μπορούν να προκαλέσουν ατύχημα υπάρχουν δυνάμει και μπορούν να συνοψιστοῦν σε τέσσερεις κατηγορίες : *τεχνικοί* (έξωτερικοί, του περιβάλλοντος), *φυσιολογικοί* (φυσικές ανεπάρκειες), *ψυχολογικοί και κοινωνικοί* (διάφορα συμπλέγματα, έλαττωματική λειτουργία ώρισμένων πνευματικῶν δεξιοτήτων, έλλειψη διάθεσης για προσαρμογή στην εργασία) και τέλος *άγνοια και ανεπαρκής επαγγελματική κατάρτιση και πείρα*. Η τύχη δεν παίζει ρόλο σαν κάτι που συνιστᾷ προδιαγεγραμμένο γεγονός, αλλά περιορίζεται σύμφωνα με το νόμο τῶν πιθανοτήτων στη σύμπτωση σε μιὰ δεδομένη στιγμή όλων τῶν παραγόντων που μπορούν να προκαλέσουν το ατύχημα.

Άπό τη σύντομη ψυχολογική ανάλυση τῶν ατυχημάτων που προηγήθηκε έγινε, νομίζω, φανερό ότι οί περισσότερες αίτίες που προκαλοῦν τα ατύχηματα πρέπει να αναζητηθοῦν στον άνθρωπο, ο οποίος είναι άμέσως ή έμμέσως υπεύθυνος.

Άμέσως είναι ο άνθρωπος υπεύθυνος όταν έχει ώρισμένες αδυναμίες ή ανεπάρκειες σωματικές, κινητικές, πνευματικές, ψυχικές, που δεν του επιτρέπουν να ενεργήση καταλλήλως, ανάλογα με τις συνθήκες και να προφυλαχτῆ από τους κινδύνους που παρουσιάζονται στην εργασία, στο δρόμο, στο σπίτι, στον άγρό, σε όλες τις εκδηλώσεις τῆς ζωῆς.

Ο άνθρωπος όμως είναι συχνά και έμμέσως υπεύθυνος, όταν τα ατύχηματα οφείλονται σε φθαρμένα παλαιὰ μηχανήματα και εργαλεία που δε λειτουργοῦν κανονικά ή σε άκατάλληλη διευθέτηση τῶν χώρων εργασίας ή στην κακή χρήση ὑλικῶν ή όταν δεν υπάρχουν μονώσεις ή δε χρησιμοποιοῦνται προστατευτικά μέσα, ανάλογα με τις απαιτήσεις τῆς εργασίας, όπως ειδικές στολές, γάντια, γυαλιά, καλύμματα τῆς κεφαλῆς κτλ. κτλ. Και είναι ο άνθρωπος στις περιπτώσεις αυτές έμμέσως υπεύθυνος, επειδή για λόγους οικονομικούς ή ψυχολογικούς και κοινωνικούς ή και από άγνοια δεν προστατεύεται από τους κινδύνους καταλλήλως.

Ο ρόλος του οικονομικοῦ και του μορφωτικοῦ παράγοντα στην έλάττωση τῶν ατυχημάτων είναι πολύ σημαντικός. Άρκεί να αναλογιστοῦμε ότι στίς

χώρες με περισσότερο ανεπτυγμένο τεχνικό και πνευματικό πολιτισμό τὰ κάθε είδους ἀτυχήματα εἶναι σὲ ἀναλογία πολὺ λιγώτερα ἀπὸ χώρες πού τώρα ἀναπτύσσονται. Ὁ λόγος εἶναι προφανής. Στὶς οἰκονομικὰ καὶ τεχνικὰ πιδ εὐρωστές χώρες οἱ ἐγκαταστάσεις καὶ οἱ μέθοδοι ἐργασίας, τὰ μηχανήματα, εἶναι τελειότερα, τὰ μέσα προστασίας περισσότερα καὶ ἀσφαλέστερα *. Ἄλλα καὶ οἱ ἄνθρωποι στὶς χώρες αὐτὲς εἶναι πιδ ἀνεπτυγμένοι τόσο ἀπὸ ἀποψη ἐπαγγελματικοῦ καταρτισμοῦ ὅσο καὶ ἀπὸ ἀποψη γενικοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου. Ἔτσι ξέρου νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ τεχνικὰ μέσα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ξέρου ἐπίσης πῶς νὰ προφυλάγωνται ἀπὸ τοὺς ἐνδεχόμενους κινδύνους πού τὰ μέσα αὐτὰ συνεπάγονται.

Γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους, τὸν οἰκονομικὸ καὶ τὸ μορφωτικὸ, οἱ κίνδυνοι ἀπὸ τὴν ἐργασία στὶς μεγάλες ἐπιχειρήσεις εἶναι λιγώτεροι ἀπὸ τὶς μικρές. Οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις, ἐπειδὴ διαθέτουν περισσότερα οἰκονομικὰ μέσα, χρησιμοποιοῦν πιδ καινούργια καὶ πιδ ἀσφαλῆ μηχανήματα, τελειότερες ἐγκαταστάσεις, ἔχουν γενικὰ καλύτερη οργάνωση καὶ περισσότερα μέσα γιὰ τὴν προφύλαξη τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς ἐργασίας. Παράλληλα δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγη καὶ τοῦτο : οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ προσλαμβάνουν καλύτερο προσωπικὸ καὶ ἀπὸ ἀποψη ἱκανοτήτων καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐπαγγελματικὴ του κατάρτιση καὶ εἰδίκευση, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ παράγοντα σοβαρὸ γιὰ τὴν ἐλάττωση τῶν ἀτυχημάτων.

Ἄλλα καὶ ὁ ψυχολογικὸς παράγοντας παίζει σημαντικὸ ρόλο κοντὰ στὸν οἰκονομικὸ καὶ τὸ μορφωτικὸ πού εἶδαμε. Ἐνας μελετητὴς ἀναφέρει τὸ ἀκόλουθο ἀπλό, ἀλλὰ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα. Ἄν σὲ ἓνα ἐργοτάξιο ὑπάρχουν δύο δρόμοι γιὰ τὴ μετακίνηση τῶν ἐργατῶν καὶ τὴ μεταφορὰ τῶν ὑλικῶν, ὁ ἓνας ἐπικίνδυνος, ἀλλὰ πιδ σύντομος καὶ ὁ ἄλλος ἀσφαλῆς, ἀλλὰ μακρότερος, οἱ ἐργάτες θὰ προτιμοῦν τὸν ἐπικίνδυνο, ἀλλὰ πιδ σύντομο δρόμο. Ποιὸς στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ εἶναι ὑπαίτιος γιὰ ἀτυχήματα πού μπορεῖ νὰ συμβοῦν; τὸ περιβάλλον, δηλαδὴ ὁ δρόμος πού δὲν εἶναι κατάλληλος; ἐκεῖνος πού τὸν διαρρύθμισε ἔτσι; ἢ ὁ ἐργάτης πού τὸν ἀκολούθησε ἀντὶ νὰ πάρη τὸν ἀσφαλῆ δρόμο; Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας εἶναι ὑπαίτιος κατὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο. Στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ διερωτηθῆ κανεὶς ποῖο μέσο εἶναι πιδ κατάλληλο γιὰ νὰ προλαμβάνωνται τὰ ἀτυχήματα. Ἡ νοθεσία καὶ οἱ συμβουλές; Δὲν τὸ νομίζω. Ὁ ἄνθρωπος τείνει ἐνστικτωδῶς στὴν ἥσσονα προσπάθεια. Ἡ ἐπιχείρηση θὰ πρέπει νὰ φροντίση ὥστε νὰ καταργηθῆ ὁ ἐπικίνδυνος δρόμος.

---

* Στὸν τόπο μας πολλὰ ἀτυχήματα συμβαίνουν ἀπὸ κακὴ λειτουργία μηχανημάτων ἢ γιὰτὶ συχνὰ τὰ μηχανήματα ἐπισκευάζονται πρόχειρα ἀπὸ ἄτομα ἀκατάλληλα. Ἔτσι σήμερα ζητεῖται νὰ ἀπαιτῆται εἰδικὴ ἄδεια λειτουργίας συνεργείων ἐπισκευῆς μηχανημάτων, ὥστε οἱ ἐπισκευὲς νὰ γίνωνται ἀπὸ τεχνίτες καὶ ὄχι ἀπὸ ἄτομα ἀνεπίδικτα.

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὶς σκέψεις αὐτὲς εἶναι ὅτι γιὰ τὴν προστασία ἀπὸ τὰ ἀτυχήματα μεγάλη σημασία κοντὰ στὸν οἰκονομικὸ ἔχει καὶ ὁ ψυχολογικὸς παράγοντας. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ καταβάλλεται φροντίδα, ὥστε τὰ προστατευτικὰ μέσα νὰ μὴν ἐνοχλοῦν ἐκεῖνον ποῦ θὰ τὰ χρησιμοποίησῃ.

Καὶ τώρα ἐρωτᾶται : Μόνον οἱ τεχνικὲς βελτιώσεις ἀρκοῦν γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοὺς κινδύνους; Ἡ ἀπάντησις εἶναι πρόδηλη. Γιὰ μιὰ ἀποτελεσματικὴ προσπάθεια σχετικὴ μὲ τὴν πρόληψιν τῶν ἀτυχημάτων ἀπαιτοῦνται κοντὰ στὰ ἄλλα καὶ μέτρα γενικώτερα καὶ πιὸ ριζικὰ ποῦ νὰ ἐπηρεάζουν τὴ βαθύτερη ὑπόστασις τοῦ ἀτόμου, τὸ χαρακτήρα του, μὲ σκοπὸ τὴν ἐνσυνειδήτη αὐτοπροστασία τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αἰσθήματος εὐθύνης ἀπέναντι τῶν ἄλλων. Τὰ μέτρα αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ τὰ ἀναζητήσωμε; Ποῦ ἄλλοῦ παρὰ στὸν τομέα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας.

Δὲ μοῦ ἐπιτρέπουν τὰ περιθώρια μιᾶς ὀμιλίας νὰ ἀσχοληθῶ πλατύτερα μὲ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ θέμα. Θὰ περιοριστῶ γι' αὐτὸ σὲ μερικὲς θεμελιώδεις ὑποδείξεις.

1. Εἶδαμε ὅτι τὰ περισσότερα ἀτυχήματα ὀφείλονται στὸν ἄνθρωπο. Ἐπομένως ἡ πρώτη προσπάθεια πρέπει νὰ τείνῃ ὥστε μὲ τὴν ἐφαρμογὴ συστηματικοῦ *σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ* οἱ νέοι νὰ τρέπωνται ἐγκαίρως πρὸς τὸ εἶδος τῶν σπουδῶν ποῦ θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιζητήσουν, ὅταν ἔρθῃ ὁ καιρὸς, τὸ ἐπάγγελμα ποῦ ταιριάζει περισσότερο σὲς βαθύτερες κλίσεις τοὺς, τὶς ικανότητες ποῦ ἔχουν καὶ τὴν καθόλου ἰδιοσυστασία τοὺς. Καὶ ἡ πρόσληψις προσωπικοῦ σὲ ἐπιχειρήσεις καὶ σὲ δημόσιες καὶ ἄλλες ὑπηρεσίες πρέπει νὰ στηρίζεται στὴν ἴδια ἀρχή· ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος στὴν κατάλληλη θέσι. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος γίνεται πιὸ παραγωγικὸς καὶ συγχρόνως ἐκτελεῖ τὸ ἔργο του μὲ περισσότερη αὐτοπεποίθησις καὶ ἀσφάλεια.

Ἰδιαιτέρη σημασία ἔχει ἡ ἐφαρμογὴ ἐπιστημονικῆς ἐπιλογῆς κατὰ τὴν πρόσληψιν νέου προσωπικοῦ γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα ἀσφαλείας, ποῦ συνεπάγονται κινδύνους καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς πρέπει νὰ γίνεται ἐπισταμένη ἰατρικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἐξέτασις ἀπὸ ἐιδικούς, ὥστε νὰ μὴν προσλαμβάνωνται σὲ ἐργασίες ἐπικίνδυνες ἄτομα ποῦ δὲν ἔχουν τὶς ικανότητες ποῦ ἀπαιτοῦν οἱ ἐργασίες αὐτὲς ἢ ποῦ παρουσιάζουν ἀδυναμίες καὶ ἀνεπάρκειες, ποῦ ἀποτελοῦν ἀντενδείξεις γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτά. Οἱ ἐξετάσεις αὐτὲς πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνωνται κατὰ διαστήματα, ἰδίως μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸ πέμπτο ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅποτε ἀρχίζει κάποια κάμψις ὀρισμένων ικανοτήτων καὶ λειτουργιῶν, καθὼς καὶ σὲ περιπτώσεις ἀτόμων ποῦ πέρασαν μιὰ σοβαρὴ ἀσθένεια.

2. Δεύτερη σημαντικὴ ἀπαίτησις γιὰ τὴν πρόληψιν τῶν ἀτυχημάτων εἶναι ἡ κατάλληλη *ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις*. Τὰ περισσότερα ἐπαγγελματικὰ ἀτυχήματα συμβαίνουν σὲ ἄτομα ἀνειδίκευτα ἢ μὲ ἀτελεῖ ἐπαγγελματικὴ καὶ τε-

χνική κατάρτιση, πού στεροϋνται από πείρα· γενικώτερα σέ άτομα πού δέν έχουν προσαρμοστῆ στην ἔργασία από τεχνική, ἀλλά και από συναισθηματική ἀποψη. Ἡ καλή ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση ἐκτός τοῦ ὅτι κάνει τόν ἐργαζόμενον ποσοτικά και ποιοτικά πιό παραγωγικό, ἐκτός τοῦ ὅτι τοῦ ἐξασφαλίζει μονιμώτερη ἔργασία, περισσότερες ἀπολαβές και μεγαλύτερες προοπτικές γιά ἐξέλιξη στόν ἐπαγγελματικό και κοινωνικό τομέα, τόν προφυλάσσει ἀπό σφάλματα, ἀπό ἀδεξιότητες και ἀπό ἄλλα ἀπρόοπτα, πού εἶναι δυνατὸν νά προκαλέσουν ἀτυχήματα γι' αὐτόν και συχνά και γιά ἄλλους μοιραῖα. Μόνον ἐκεῖνος πού κατέχει καλά τὴν τεχνική τοῦ ἔργου πού ἐκτελεῖ μπορεῖ νά ἔχη προβλεπτικότητα, εἶναι ἱκανὸς νά βρῖσκη λύσεις σέ προβλήματα πού ἀνακύπτουν και νά ἔχη σαφῆ συνείδηση τῶν κινδύνων πού μποροῦν νά παρουσιαστοῦν, ὥστε νά τοὺς ἀποφεύγη. Γι' αὐτὸ τίς ὀργανικές ἀνεπάρκειες — ἀνάλογα βέβαια και μὲ ἄλλες προϋποθέσεις — δέν τίς βλέπουν πιὰ σήμερα οἱ εἰδικοί στὰ θέματα ὅπως ἄλλοτε. Συμβαίνει δηλαδή άτομα πού ἔχουν σοβαρὲς ἀνεπάρκειες νά τίς ἀναπληρῶνουν μὲ προσωπική προσπάθεια, ἀναπτύσσοντας ἄλλες ἱκανότητες. Παρατηρήθηκε λ.χ. ὅτι ἐπιληπτικοὶ ἀποφεύγουν τίς πτώσεις, γιὰτί εἶναι πιό προσεκτικοὶ ἀπὸ ἄλλα άτομα, ὑγιῆ.

3. Κοντὰ στὰ μέσα πού ἀναφέραμε — και πού ἡ ἐφαρμογή τους εἶναι θέμα γενικῆς κρατικῆς πολιτικῆς — ἓνα τρίτο μέσο, πού ἡ σημασία του δέν πρέπει νά παραβλέπεται, εἶναι ἡ κατάλληλη διαφώτιση και διαπαιδαγώγηση τῶν ἐργαζομένων και τοῦ μεγάλου κοινοῦ πάνω στοὺς κινδύνους πού παραμονεύουν τόν ἄνθρωπο και τὰ μέσα προστασίας του. Ἡ διαπαιδαγώγηση αὐτὴ μπορεῖ νά παίρνη διάφορες μορφές, ἀνάλογα μὲ τίς συνθῆκες, τίς ἀνάγκες και τὴν κατηγορία τῶν ἀνθρώπων στοὺς ὁποίους ἀφορᾷ.

Γιά τοὺς ἐνηλίκους και τὸ πλατὺ κοινὸ μπορεῖ νά παίρνη τὴ μορφή πληροφοριῶν και συμβουλῶν. Ἡ διαφώτιση αὐτὴ μπορεῖ νά γίνεται μὲ πινακίδες πού νά περιέχουν slogan, ἐπίσης μὲ εἰκόνες χαρακτηριστικές, μὲ ἔντυπα, μὲ στατιστικές. Και ὁ τύπος, τὸ ραδιόφωνο, ὁ κινηματογράφος πρέπει νά χρησιμοποιῶνται γιά τὸ σκοπὸ αὐτό.

Γιά τοὺς ἐργαζομένους σέ ἐργοστάσια και γενικά σέ ἐργασίες ἐπικίνδυνες ἀπαιτεῖται εἰδικὴ προσπάθεια γιά διαπαιδαγώγηση, ὥστε νά βρῖσκωνται πάντοτε σέ ἐγρήγορη. Τὰ μέσα εἶναι πολλὰ. Ἡδη ἀνέφερα μερικά. Ἄρκει νά ἐφαρμόζονται. Και νά ἐφαρμόζονται καλά. Και ὁ κινηματογράφος, ὅταν οἱ ταινίες εἶναι κατάλληλες, ἀποτελεῖ μέσο ἰδιαίτερα ἀποτελεσματικό, γιὰτί δείχνει τοὺς κινδύνους πού διατρέχει ὁ ἄνθρωπος στὸ δρόμο, στήν ἔργασία, στὸ σπίτι και τὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν ἀπροσεξία, ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητα, ἀπὸ τὴν ἀπαιδευσία, ἀπὸ τὴ χρήση οἰνοπνευματωδῶν κ.τ.δ.

Στὰ ἐργοστάσια, προτείνεται σὰ μέσο πολὺ ἀποτελεσματικό, νά συγκροτοῦνται εἰδικὲς ἐπιτροπὲς ὑγείας, στίς ὁποῖες νά μετέχουν ἐκπρόσωποι ἀπὸ τὴ διοίκηση και ἀπὸ τὸ ἐργατικό και τεχνικό προσωπικό, πού νά συντονίζουν ὅλες

τις προσπάθειες που αφορούν στην υγεία και την ασφάλεια. Όταν τέτοιες μικρές επιτροπές ενδιαφέρονται για τὰ θέματα που σχετίζονται με την ασφάλεια τῶν εργατῶν, τὰ σχετικά προγράμματα εἶναι πῶς εὐπρόσδεκτα ἀπὸ τοὺς εργαζομένους.

Σκοπὸς ὄλων αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν εἶναι νὰ ἀναπτυχθῇ στὰ ἄτομα ἕνα πνεῦμα προφύλαξης. Οἱ Γάλλοι μιλοῦν γιὰ *idée sauvegarde*, οἱ Ἕλληνες γιὰ *safety habit*. Τὰ ἄτομα που ἔχουν ἀνεπτυγμένο τὸ πνεῦμα αὐτὸ βρίσκονται σὲ ἐγρήγορη, εἶναι προνοητικὰ καὶ προσεκτικὰ. Ἀντίθετα οἱ ἐπιπόλαιοι, οἱ ριψοκίνδυνοι δὲ φυλάγονται, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ οἱ συνηθέστεροι ἀτυχηματίες.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πνεῦμα προφύλαξης πρέπει νὰ γίνῃ συνήθεια. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθῇ στὰ πλατιά στρώματα τοῦ λαοῦ· στὸν ἐργαζόμενον, στὴ νοικοκυριά, στὸ γεωργό, στὸν ἄνθρωπο που κυκλοφορεῖ στὸ δρόμο, στοὺς ἡλικιωμένους, στοὺς νέους, στὰ παιδιὰ. Πρόκειται γιὰ μιὰ αὐτοπροστασία σὲ ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς.

Γιὰ νὰ εἶναι ὁμοῦ ἡ ἀγωγή αὐτὴ ἀποτελεσματικὴ, πρέπει νὰ ἀρχίξῃ ἀπὸ τὴν πῶς τρυφερὴ ἡλικία, τὴν παιδική, ὅποτε ὁ ἄνθρωπος εἶναι πῶς εὐπλαστος καὶ ἀποκτᾷ εὐκολώτερα συνήθειες. Καὶ ἐδῶ ὁ ρόλος τοῦ σχολείου εἶναι σημαντικός. Στὴν Ἑλβετία καὶ ἄλλου ἔχουν ἐπινοήσει γιὰ τὰ παιδιὰ πάρα κυκλοφοριακῆς ἀγωγῆς καὶ ἄλλα μέσα γιὰ μιὰ ἐγκαιρὴ διαπαιδαγώγησή τους στοὺς κανόνες τῆς ὁρθῆς κυκλοφορίας. Ἔτσι στὸ σχολεῖο πρέπει τὰ παιδιὰ ἀπὸ πολὺ νωρὶς νὰ διδάσκονται καταλλήλως πῶς νὰ προφυλάγονται ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Ἀργότερα στὶς σχολὲς μαθητείας καὶ γενικὰ στὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα που ἐκπαιδεύουν ἐργάτες καὶ τεχνίτες, ἄλλα καὶ ἄλλες εἰδικότητες, πρέπει νὰ καταβάλλεται ἰδιαίτερη φροντίδα, ὥστε οἱ μαθητευόμενοι νὰ ἀσκοῦν τὶς ἱκανότητες που ἀπαιτεῖ τὸ ἐπάγγελμα που μαθαίνουν, νὰ ἀποκτοῦν καλὲς συνήθειες ἐργασίας καὶ συναίσθηση τῶν μεγάλων εὐθυνῶν που ἐπωμίζεται ὁ ἐργαζόμενος καὶ τῶν κινδύνων που συνδέονται με τὴν ἐργασία. Γι' αὐτὸ χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἐπιλογή καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση τῶν ἐκπαιδευτῶν, που πρέπει νὰ εἶναι πρόσωπα με γερὴ εἰδίκευση καὶ συγχρόνως «παιδαγωγοί», ὄχι μόνο καλοὶ τεχνικοί.

Τὸ πνεῦμα προφύλαξης πρέπει νὰ καλλιεργῆται ἰδιαιτέρως σὲ ὅσους ἐργάζονται σὲ ἐπαγγέλματα ἐπικίνδυνα, ὅπως εἶναι οἱ συγκοινωνίες καὶ πολλὲς ἄλλες ἐργασίες, ὅπως οἱ περισσότερες βιομηχανικὲς. Ὅλοι μας ἔχομε ὑπ' ὄψη πόσα τραγικὰ καὶ πολυάνθρωπα δυστυχήματα συμβαίνουν κάθε χρόνο, που ὀφείλονται σὲ παραλήψεις ἀσυγχώρητες, στὴν ἐπιπολαιότητα, τὴν ἀπροσεξία, τὴν ἄγνοια, τὴν ἐλαφρότητα.

Στὸ χρονικὸ διάστημα μιᾶς ὀμίλιας δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ δώσω παρὰ μιὰν ὀχρὴ εἰκόνα τοῦ πολὺπλοκου καὶ τόσο σοβαροῦ προβλήματος που μᾶς ἀπασχό-

λησε. Ἐάν ἡ ὁμιλία μου μπόρεσε νὰ προκαλέσῃ ἐνδιαφέρον, τότε δὲν ἐγίνε ἐπὶ ματαίῳ. Ἐκτὸν καθένα μας ἐξαρτᾶται νὰ συμβάλῃ στὴν ἐλάττωσι τοῦ κακοῦ ποὺ προξενεῖ αὐτὴ ἡ μάστιγα στὰ ἄτομα καὶ στὴν οἰκονομία τῆς χώρας μας. Θὰ εἶναι γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό του, τῶν γύρω του καὶ τοῦ συνόλου. Δὲν περισσεύουν δυνάμεις στὸν τόπο μας γιὰ νὰ θυσιάζωνται ἄσκοπα.